

PREZYDENT MIASTA

Projekt

100 401 2 0000
Rafał Płoch

**Uchwała Nr/2019
Rady Miasta Siemianowic Śląskich**

z dnia 2019 r.

**w sprawie przyjęcia Miejskiego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego
w Siemianowicach Śląskich na lata 2020-2022**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. 2019 r. poz. 506 z późn. zm.), art. 1 ust. 1, art. 2 ust. 4 pkt . 1 i ust. 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1878 z późn. zm.) oraz Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 lutego 2017 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2017-2022 (Dz. U. z 2017 r. poz. 458) po przeprowadzeniu konsultacji społecznych

Rada Miasta Siemianowic Śląskich

uchwała:

§ 1

Przyjąć Miejski Program Ochrony Zdrowia Psychicznego w Siemianowicach Śląskich na lata 2020-2022 stanowiący załącznik do niniejszej Uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Siemianowic Śląskich.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2020 roku.

PEŁNOMOCNIK
ds. Osób Niepełnosprawnych

Edyta Świąteczak-Gurzęda
Edyta Świąteczak-Gurzęda

POWIATOWA SPOŁECZNA RADA
ds. Osób Niepełnosprawnych
w Siemianowicach Śląskich

AMBIENT
WOLICIA STASZCZAK
NR WPISU: 1414

II ZASTĘPCA
PREZYDENTA MIASTA

Marta Suchanek-Bijał
Marta Suchanek-Bijał

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 1 ust. 1 Ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. roku o ochronie zdrowia psychicznego (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1878 z późn. zm.) ochronę zdrowia psychicznego zapewniają organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucji do tego powołane. Natomiast art. 2 ust. 4 pkt 1 ww. ustawy stanowi, że prowadzenie działań określonych w Narodowym Programie Ochrony Zdrowia psychicznego należy do zadań własnych samorządów województw, powiatów i gmin. Opracowując Miejski Program Ochrony Zdrowia Psychicznego w Siemianowicach Śląskich na lata 2020-2022 kierowano się przede wszystkim wytycznymi zawartymi w Narodowym programie Ochrony Zdrowia Psychicznego, które zostały dostosowane do potencjału instytucjonalnego Miasta Siemianowice Śląskie. Cele i zadania ujęte w programie mogą być modyfikowane lub rozszerzane w poszczególnych latach, szczególnie w przypadku wystąpienia nowych potrzeb lub zadań wynikających ze zmiany przepisów prawnych oraz potrzeb społeczności lokalnej.

PEŁNOMOCNIK
ds. Osób Niepełnosprawnych


Edyta Świąteczna-Gurzęda

POWIATOWA SPOŁECZNA RADA
ds. Osób Niepełnosprawnych
w Siemianowicach Śląskich

Załącznik do uchwały Nr/2019
Rady Miasta Siemianowic Śląskich
z dnia 2019 r.

MIEJSKI PROGRAM OCHRONY
ZDROWIA PSYCHICZNEGO
w Siemianowicach Śląskich
na lata 2020-2022

Siemianowice Śląskie

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie
2. Epidemiologia
3. Wskaźniki dotyczące zdrowia psychicznego dla Siemianowic Śląskich
4. Odbiorcy programu
5. Cele główne i szczegółowe Programu:
 - 1) Promocja zdrowia psychicznego i zapobieganie zaburzeniom psychicznym na terenie miasta Siemianowice Śląskie;
 - 2) Zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym.
6. Realizacja celów Programu
7. Monitoring Programu
8. Okres realizacji Programu
9. Finansowanie Programu.
10. Podmiot koordynujący
11. Piśmiennictwo

1. Wprowadzenie

Zgodnie z definicją Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) zdrowie określone jest jako „pełny dobrostan fizyczny, psychiczny i społeczny człowieka”. Nie da się sformułować uniwersalnej definicji zdrowia psychicznego. Ów dobrostan, Światowa Organizacja Zdrowia, rozumie jako pewien stan, w którym człowiek jest w stanie efektywnie radzić sobie z otaczającymi go sytuacjami życiowymi, uczestniczy w życiu społecznym, realizuje swoje możliwości i produktywnie pracuje. Zdrowie psychiczne jest postrzegane jako fundament dobrego samopoczucia.

Jest to pojęcie w dużej mierze subiektywne, ponieważ na zdrowie psychiczne wpływa wiele czynników oraz elementów, które tworzą indywidualną całość samopoczucia człowieka.

Narastający „pęd życia” oraz wszechobecni stres przyczyniają się do rozwoju coraz to większej ilości chorych z zaburzeniami psychicznymi. Szacuje się, że w roku 2025 r. depresja będzie drugą z chorób prowadzących do niepełnosprawności, na równi z chorobą nadciśnieniową czy cukrzycą.

W Polsce kierunki działań w zakresie profilaktyki i promocji zdrowia, w tym również zdrowia psychicznego określa **Narodowy Program Zdrowia**.

Zadania dla samorządów lokalnych w zakresie ochrony zdrowia, w tym zdrowia psychicznego zostały ponadto określone w następujących aktach prawnych:

- 1) Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym* (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 506 z późn. zm.),
- 2) Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. *o samorządzie powiatowym* (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 511 z późn. zm.),
- 3) Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. *o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych* (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1373 z późn. zm.),
- 4) Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* (Dz.U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.),
- 5) Ustawa z dnia 26 października 1982 r. *o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 2277) oraz ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu narkomanii* (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 852 z późn. zm.),

- 6) Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 1390 z późn. zm.),
- 7) Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1172 z późn. zm.),
- 8) Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. *o ochronie zdrowia psychicznego* (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1878 z późn. zm.),
- 9) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 lutego 2017 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2017-2022 (Dz.U. z 2017 r. poz. 458).

Zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, realizację zadań w niej określonych zapewniają organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane. W działaniach dotyczących tego problemu zdrowotnego mogą uczestniczyć stowarzyszenia i inne organizacje społeczne, fundacje, samorządy zawodowe oraz grupy samopomocy pacjentów i ich rodzin, a także inne osoby fizyczne i prawne.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 lutego 2017 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2017-2022 określiło strategię działań mających na celu ograniczenie występowania zagrożeń dla zdrowia psychicznego, poprawę jakości życia osób z zaburzeniami psychicznymi i ich bliskich oraz zapewnienie dostępności do świadczeń opieki zdrowotnej.

Program ten zobowiązuje samorządy każdego szczebla (województw, powiatów, gmin) między innymi do:

- opracowania programów zapobiegania przemocy w rodzinie, w szkole i w środowisku lokalnym,
- stworzenia lokalnych ośrodków pomocy kryzysowej oferujących poradnictwo i pomoc w stanach kryzysu zagrażającego zdrowiu psychicznemu,
- finansowego wspierania samopomocowych projektów rozwijających formy oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- zwiększenia udziału zagadnień zatrudnienia osób z zaburzeniami psychicznymi w działalności powiatowych urzędów pracy.

Przygotowany Miejski Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla miasta Siemianowic Śląskie określa istotne elementy polityki zdrowotnej Miasta Siemianowic Śląskich i wyznacza kierunki działań w zakresie poprawy stanu zdrowia psychicznego mieszkańców, zaspokojenia ich potrzeb zdrowotnych oraz organizacji opieki zdrowotnej.

2. Epidemiologia

Trudno powiedzieć czy można mówić o epidemii. Widzimy znaczny wzrost ilości chorych choroby psychiczne, choć są choroby, których zachorowania są stałe między innymi w schizofrenii - cały czas ok. 0,8% populacji. W przypadku zaburzeń depresyjnych, lękowych obserwujemy ciągły wzrost. Dane opracowane przez Institute for Health Metrics Evaluation (IHME) pokazują, że w 2017 ok. 300 milionów ludzi na świecie cierpiało z powodu lęku, około 160 milionów z powodu poważnych zaburzeń depresyjnych, kolejne 100 milionów od łagodniejszej formy depresji znanej jako dystymia. Według danych IHME, około 13% światowej populacji – około 971 milionów ludzi – cierpi na pewnego rodzaju zaburzenia psychiczne. Brytyjska organizacja charytatywna Mind podaje, że co czwarty człowiek doświadczył jakiejś formy choroby psychicznej w danym roku.

W EU w badaniach Wittchen to aż 38%. W USA 1 na 6 osób cierpi na zaburzenia nastroju, 17,6 milionów Amerykanów każdego roku. Szacuje się 6-12% populacji USA ma depresję.

W 2014 roku, w USA 42,773 Amerykanów popełniło samobójstwo. Szacuje się, że blisko 50 milionów ludzi na świecie w 2017 cierpiało z powodu otępienia, co stanowi podwojenie ilości chorych w ciągu 20 lat. W roku 2025 ma być 131,5 miliona chorych cierpiących na otępienie.

Koszty leczenia samej depresji w USA szacowane są na 30-40 miliardów dolarów rocznie. W badaniach tych uwzględniono koszty medyczne bezpośrednie, koszty niemedyczne bezpośrednie i koszty pośrednie. Ogólnie koszty te wyniosły 798 miliardów euro (!) (koszty te są porównywalne z kosztami chorób sercowo-naczyniowych, nowotworowych i cukrzycy razem). Wg danych WHO z roku 2013 bezpośrednie i pośrednie koszty samej depresji w UE wynosi 617 miliardów euro (!). Wg 3 lata wcześniejszych danych dla samej UE, koszty te wynosiły 113 miliardów euro.

3. Wskaźniki dotyczące zdrowia psychicznego dla Siemianowic Śląskich

Mieszkańcy Siemianowic Śląskich odczuwają skutki przemian i życia takie jak w całym kraju, świecie. Choroby psychiczne stają się coraz to większym i częstszym problemem zdrowotnym. Wg danych z SPZLP liczba chorych wzrosła o w porównaniu z rokiem ubiegłym. W 2017 ilość udzielonych świadczeń (poradnia oraz Oddział) w SPZLP wynosiła 5 868 a w 2018 wyniosła 6 794. W ubiegłym roku 2 krotnie wzrosła ilość chorych z zaburzeniami depresyjnymi, a zaburzenia lekowe rozpoznawano zdecydowanie częściej. Wzrosła również ilość pacjentów hospitalizowanych w ramach dziennych oddziałów wśród mieszkańców Miasta Siemianowice Śląskie.

Zaburzenia psychiczne to także dolegliwości powodowane i powodujące takie przewlekłe choroby jak choroby nowotworowe, kardiologiczne, diabetologiczne oraz HIV/AIDS.

4. Odbiorcy programu

Odbiorcami Programu są mieszkańcy Miasta Siemianowice Śląskie:

- a) populacja zdrowych mieszkańców:
 - dzieci i młodzież,
 - osoby dorosłe ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych,
- b) osoby z chorobami oraz z zaburzeniami psychicznymi,
- c) osoby w kryzysach życiowych, psychicznych.

5. Cele główne Programu:

1. Promocja zdrowia psychicznego i zapobieganie zaburzeniom psychicznym na terenie Miasta Siemianowice Śląskie;
2. Zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych;
3. Zapewnienie odpowiedniej pomocy i opieki osobom w kryzysach życiowych, psychicznych;

Cele szczegółowe Programu:

1. Promocja zdrowia psychicznego i zapobieganie zaburzeniom psychicznym na terenie Miasta Siemianowice Śląskie:

- 1.1. Upowszechnianie wiedzy na temat zdrowia psychicznego, kształtowanie korzystnych zachowań i stylów życia oraz rozwijanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach zagrażających zdrowiu psychicznemu;
- 1.2. Zapobieganie zaburzeniom psychicznym poprzez działania w rodzinie, szkole i w środowisku lokalnym;
- 1.3. Przeciwdziałanie dyskryminacji, stygmatyzacji oraz zwiększanie integracji społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi;
- 1.4. Organizacja systemu poradnictwa i pomocy w stanach kryzysu zagrażających zdrowiu psychicznemu.

2. Zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym na terenie Miasta Siemianowice Śląskie:

- 2.1. Upowszechnienie środowiskowego modelu psychiatrycznej opieki zdrowotnej;
- 2.2. Upowszechnienie zróżnicowanych form pomocy i wsparcia społecznego;
- 2.3. Aktywizacja zawodowa osób z zaburzeniami psychicznymi;
- 2.4. Koordynowanie różnych form opieki i pomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

6. Realizacja celów Programu

1. Promocja zdrowia psychicznego i zapobiegania zaburzeniom psychicznym na terenie Miasta Siemianowice Śląskie.

Upowszechnienie wiedzy na temat zdrowia psychicznego, kształtowanie zachowań i stylów życia korzystnych dla zdrowia psychicznego, rozwijanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach zagrażających zdrowiu psychicznemu.

Zadania:

- Ustalenie bieżących priorytetów promocji zdrowia psychicznego oraz w ramach ich organizacja działań w zakresie promocji i zapobieganiu problemom zdrowia psychicznego szkolenia (wykłady, warsztaty) dla różnych grup społecznych

i zawodowych dotyczące problemów związanych ze zdrowiem psychicznym, prowadzenie kampanii informacyjnych o zagrożeniach dla zdrowia psychicznego, skierowanych do odpowiednio wybranych grup wiekowych i społecznych, zgodnie z potrzebami i aktualną sytuacją epidemiologiczną; prowadzenie kampanii informacyjno–edukacyjnych o dostępnych formach pomocy dla osób w stanach kryzysu psychicznego;

- Prowadzenie kampanii dotyczących Zdrowia psychicznego, podnoszenie świadomości zdrowych mieszkańców Siemianowic Śląskich dotyczących problemów osób z zaburzeniami psychicznymi.
- Kształtowanie stylu życia i zachowań korzystnych dla zdrowia psychicznego:
 - Prowadzenie wczesnej diagnostyki i interwencji w zaburzeniach rozwoju u dzieci w wieku przedszkolnym, dorosłych, osób starszych oraz pomoc psychologiczna w tych grupach społecznych;
 - Podejmowanie działań profilaktycznych na rzecz ochrony oraz poprawy stanu zdrowia psychicznego;
 - Działania uwzględniające ryzyko wystąpienia zaburzeń psychicznych u osób nadużywających alkoholu lub innych uzależnień;
 - Wykorzystywanie podejścia mediacyjnego w rozwiązywaniu sytuacji konfliktowych; oraz wczesnych interwencji w stanach kryzysu psychicznego, życiowego;
 - Kształtowanie postaw sprzyjających zdrowiu psychicznemu;
 - Kształtowanie postaw zapobiegającym wykluczeniu społecznemu, stygmatyzacji chorych psychicznie poprzez między innymi poprzez prowadzenie kampanii medialnych skierowanych na kształtowanie postaw zrozumienia i akceptacji dla osób z zaburzeniami psychicznymi.
- Pomoc psychologiczna dotycząca radzenia sobie ze stresem i trudnymi sytuacjami:
 - pomoc psychologiczna dla osób chorujących przewlekle i ich rodzin;
 - pomoc psychologiczna (zajęcia warsztatowe) dla różnych grup zawodowych dotyczące wypalenia zawodowego;
 - pomoc psychologiczna osobom w żałobie;
 - działania profilaktyczne dotyczące uzależnień.

- Zwiększanie dostępności do świadczeń zdrowotnych z zakresu porad psychologicznych i psychiatrycznych mieszkańców Siemianowic Śląskich ze szczególnym uwzględnieniem dla ofiar przemocy;
- Udzielanie wsparcia w sytuacjach kryzysowych; rozszerzenie działań Ośrodka Interwencji Kryzysowej o dyżury 24 godzinne, oferujące wsparcie psychologiczne poszkodowanym w zdarzeniach losowych, wypadkach oraz niepełnosprawnym ruchowo;
- Rozszerzenie zakresu pomocy udzielanej przez podmioty powołane do pomocy rodzinom;
- Szerokie działania informacyjne dotyczące uzyskania porady i pomocy w stanach kryzysu psychicznego.

Realizatorzy:

- Wydział Polityki Społecznej, Urzędu Miasta Siemianowice Śląskie,
- Samodzielny Publiczny Zespół Lecznictwa Psychiatrycznego w Siemianowicach Śląskich,
- Samodzielny Publiczny Zakład Terapii Uzależnień i Współzależnienia w Siemianowicach Śląskich,
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Siemianowicach Śląskich,
- Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Siemianowicach Śląskich,
- Domy Pomocy Społecznej prowadzone przez Zgromadzenie Sióstr Boromeuszek w Siemianowicach Śląskich,
- Wydział Edukacji Urzędu Miasta Siemianowice Śląskie oraz podległe mu jednostki oświatowe,
- Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Siemianowicach Śląskich,
- Pełnomocnik ds. Osób Niepełnosprawnych, Urząd Miasta Siemianowice Śląskie,
- poradnie pedagogiczno – psychologiczne,
- organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe.

2. Zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym na terenie Miasta Siemianowice Śląskie.

Zadania:

- Integracja środowiskowa (organizacja imprez, spotkań dla i z udziałem osób z zaburzeniami psychicznymi);
- Podnoszenie świadomości zdrowych mieszkańców Siemianowic Śląskich dotyczącej problemów osób z zaburzeniami psychicznymi;
- Opracowanie programów informacyjno – edukacyjnych sprzyjających postawom zrozumienia i akceptacji oraz przeciwdziałających dyskryminacji osób z zaburzeniami psychicznymi;
- Tworzenie warunków dla powstawania i rozwoju zróżnicowanych form wspieranego zatrudnienia i przedsiębiorczości społecznej dostosowanych do potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi;
- Rozwijanie zróżnicowanych form aktywizacji zawodowej osób z zaburzeniami psychicznymi (poradnictwo zawodowe, szkolenia, rehabilitacja zawodowa).

Realizatorzy:

- Wydział Polityki Społecznej, Urzędu Miasta Siemianowice Śląskie,
- Samodzielny Publiczny Zespół Lecznictwa Psychiatrycznego w Siemianowicach Śląskich,
- Samodzielny Publiczny Zakład Terapii Uzależnień i Współzależnienia w Siemianowicach Śląskich,
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Siemianowicach Śląskich,
- Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Siemianowicach Śląskich,
- Domy Pomocy Społecznej prowadzone przez Zgromadzenie Sióstr Boromeuszek w Siemianowicach Śląskich,
- Wydział Edukacji Urzędu Miasta Siemianowice Śląskie oraz podległe mu jednostki oświatowe,
- Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Siemianowicach Śląskich,
- Pełnomocnik ds. Osób Niepełnosprawnych, Urząd Miasta Siemianowice Śląskie,
- poradnie pedagogiczno – psychologiczne,
- organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe.

7. Monitoring programu

Realizatorzy zaangażowani w realizację poszczególnych działań monitorują potrzeby oraz zmiany ilościowo – jakościowe, które będą stanowiły podstawę do dokonywania zmian w poszczególnych elementach programu (liczba przygotowanych i zrealizowanych programów i przedsięwzięć profilaktycznych, liczba osób, którym udzielono świadczeń zdrowotnych, liczba wykrytych zaburzeń, liczba osób korzystających z poszczególnych form pomocy, itd.).

Sposoby sprawozdawczości:

Coroczne raporty podsumowujące działania zrealizowane w ramach niniejszego Programu za rok poprzedni będą przesyłane Ministrowi Zdrowia, w terminie do **15 maja** każdego roku.

8. Okres Realizacji Programu

Realizację Programu zaplanowano na lata 2020-2022.

9. Finansowanie Programu

Źródłem finansowania zadań zawartych w Programie będą:

- środki własne Miasta Siemianowice Śląskie (zadania własne Gminy i Powiatu) uchwalane corocznie przez Radę Miasta Siemianowice Śląskie w ramach budżetu Miasta,
- środki własne realizatorów zadań,
- środki NFZ, w ramach zawartych kontraktów podmiotów leczniczych.

10. Podmiot koordynujący

Realizację Programu koordynuje Zespół Koordynujący działania na rzecz ochrony zdrowia psychicznego na terenie Miasta Siemianowice Śląskie na lata 2019-2022 powołany przez Prezydenta Miasta Siemianowice Śląskie Zarządzeniem Nr 566/2019 z dnia 29 lipca 2019 r. Sprawozdawczość z działalności Zespołu przedkładana jest w terminie do 31-go stycznia następnego roku kalendarzowego po okresie sprawozdawczym Prezydentowi Miasta Siemianowice Śląskie.

11. Piśmiennictwo

1. WHO
2. Narodowy Program Zdrowia
3. World Health Organisation (2010). Mental health and development: Targeting people with mental diseases. Depression as a risk factor for the onset of type 2 diabetes mellitus. A meta-analysis. Knol MJ; Twisk JW; Beekman AT; Heine RJ; Snoek FJ; Pouwer F; Diabetologia. 2006; 49(5):837-45
4. Depression care in the United States: too little for too few. González HM; Vega WA; Williams DR; Tarraf W; West BT; Neighbors HW; Arch Gen Psychiatry. 2010; 67(1): 37-46
5. The economic cost of brain disorders in Europe. Olesen J¹, Gustavsson A, Svensson M, Wittchen HU, Jönsson B; CDBE2010 study group; European Brain Council. Eur J Neurol. 2012 Jan;19(1):155-62.
6. <https://www.medscape.com>
7. Archiwum SPZLP

PEŁNOMOCNIK
ds. Osób Niepełnosprawnych

Edyta Świątek-Gurzęda